

Найадекватнішим стратегії зростання є функціональний підхід до податкового регулювання. Йдеться про надання податкових пільг як винагороди за виконання суб'єктами господарювання певних суспільно важливих функцій. З метою цільового використання отриманих внаслідок податкової пільги коштів доцільно надавати пільги на підставі конкретної угоди між уповноваженим державним органом і платником. Така угода має передбачати зустрічне зобов'язання платника щодо цільового використання отриманих коштів чи виконання ним певних супутніх функцій (наприклад, дотримання цінових умов, підтримка розвитку територіальної громади, соціальні витрати, вкладення в інновації та науку тощо) та його відповідальність у разі порушення цього зобов'язання[4].

Таким чином, для прискореного розвитку економіки України необхідно: забезпечити пріоритетне фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, наукомістких галузей та виробництв; здійснити поетапне зниження податкового тиску на підприємства, що дозволить їм розширити виробництво та втриматися на плаву в умовах нестабільності фінансового ринку.

1. Борейко В. Про забезпечення прискореного розвитку економіки України // Економіка України. – 2005. – №8. – С. 20-25. 2. <http://www.ukrstat.gov.ua> – сторінка "Основні показники" 3. Огонь Ц.Г. Доходи бюджету як домінанта фінансової стабільності держави // Фінанси України. – 2005. – №6. – С. 19-28. 4. Захарін О.В. Удосконалення механізму податкового регулювання сталого економічного розвитку // Фінанси України. – 2005. – №2. – С. 92-99. 5. Економіка України. Деякі підсумки та узагальнення. Економічний меморандум // Економіст. – 2005. – №2. – С. 25-31.

Надійшла до редколегії 21.09.05

А.В. Рибчук, канд. екон. наук., доцент

ФІНАНСОВА ІНФРАСТРУКТУРА НАДНАЦІОНАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

В статті аналізуються функції елементів фінансової інфраструктури та досліджується їх вплив на розвиток наднаціонального виробництва.

The author highlights functions of elements of financial infrastructure and studies their impact on the overnational manufacture development.

Постановка проблеми. Функціонування світової економіки в умовах глобалізації неможливе без адекватних фінансових ресурсів. Наднаціональне виробництво супроводжується рухом не тільки матеріальних, але й інформаційних, трудових та фінансових ресурсів. Останні можуть бути отримані як на внутрішньому так і зовнішньому ринку капіталу.

Глобальна виробнича інфраструктура, будучи структурним елементом світового господарства передбачає наявність у міжнародній економіці такого елементу як фінансова інфраструктура.

У зв'язку з цим постає завдання дослідити генезис, етапи розвитку, структурні елементи та механізм функціонування фінансової інфраструктури, прослідкувати її роль у забезпеченні ефективного функціонування наднаціонального виробництва.

Аналіз останніх публікацій. Дослідження проблем функціонування фінансової інфраструктури розвинулися практично в останній третині ХХ ст., коли фінансова сфера найбільше глобалізувалася. Вітчизняні та зарубіжні вчені прямо та побічно аналізували рівень розвитку міжнародної фінансової інфраструктури в умовах тотальної глобалізації світової економіки.

Так, М.П. Комаров зазначає, що "міжнародна фінансова інфраструктура призначена для реалізації фінансових відносин між державами, компаніями і людьми, що проживають в різних країнах" [8, С.119]. Рогач О.І. відмічає, що в "глобальній фінансовій архітектурі оперують такі провідні суб'єкти, як ТНК, ТНБ, портфельні інвестори і міжнародні офіційні урядові позичальники (національні державні і міжурядові та неурядові агенції)". [10 С. 49].

Доронін І.Г., аналізуючи становлення фондового ринку як елементу фінансової інфраструктури наднаціонального виробництва, зазначає, що "основна частина емісій цінних паперів була пов'язана з формуванням інфраструктурних об'єктів – залізничних доріг, портів споруд, комунікацій ..." [6, С. 102].

Кочетов Є.Г. досліджуючи геофінанси відмічає, що у середині 90-х рр. минулого сторіччя виник "фінансовий дуалізм". Поряд з реальними фінансами, що опосередковують еквівалентний обмін в межах відтворювальних процесів виникли віртуальні (спекулятивні) фінансові потоки, які відірвані від відтворювальних циклів. [9, С.338-339].

Булатов А.С. зазначає, що "головними агентами світового фінансового ринку є транснаціональні банки, транснаціональні корпорації і так звані інституційні інвестори. Але значну роль виконують і державні органи, та міжнародні організації, що здійснюють розміщення та надання своїх позик за кордон" [5, С.193].

Хасбулатов Р.І. аналізуючи процеси транснаціоналізації капіталу зазначає: "Новим явищем інтернаціоналізації виробництва та капіталу є формування транснаціональних банків (ТНБ). Відмінною особливістю інтернаціоналізації грошово-кредитних ринків є те, що ці процеси розвиваються у більш прискорених темпах порівняно з аналогічними процесами у виробництві. Таким чином вони виступають фінансовою основою розвитку ТНК" [11, С.160].

Невирішена раніше частина проблеми. Серед публікацій, присвячених ролі фінансової інфраструктури в міжнаціональному відтворювальному процесі не прослідковується вплив її основних елементів на створення об'єктів глобальної виробничої інфраструктури.

Цілі статті. Дослідити функції елементів фінансової інфраструктури, котрі безпосередньо забезпечують функціонування наднаціонального виробництва. При цьому ми виходимо з того, що фінансова інфраструктура виступає елементом глобальної виробничої інфраструктури.

Виклад основного матеріалу. Аналіз системи наднаціонального виробництва свідчить про те, що його ефективне функціонування неможливе без такого обслуговуючого елемента як фінансова інфраструктура, котра забезпечує світові відтворювальні процеси фінансовими ресурсами. Оскільки ми досліджуємо функції фінансової інфраструктури через призму її ролі у наднаціональному виробництві, то ми розглянемо діяльність її провідних суб'єктів: транснаціональних банків (ТНБ) транснаціональних корпорацій (ТНК), інвесторів, а також міжнародних офіційних позичальників. Тому, що саме вони приймають участь у забезпеченні безперервності відтворювальних процесів на інтернаціональному рівні. Глобальна орієнтація ТНК, ТНБ, міжнародних інвестиційних фондів та інших зменшує для них значення національних економік, оскільки центр їх підприємницької ініціативи переміщується з національного на наднаціональний рівень.

В сучасних умовах ТНК перетворилися в домінуючу силу наднаціонального виробництва та міжнародного поділу праці, вони стали основними суб'єктами експорту виробничого капіталу у формі прямих іноземних інвестицій, котрі сприяють інтеграції національних економік та створення інтернаціональної виробничої системи – матеріального ядра світової економіки в умовах глобалізації. В ролі прямого інвестора наднаціонального виробництва виступають ТНК, які переносять значну частину виробництва за кордон, створюють там мережу філій, котрі інтегровані в єдину мережу виробництва товарів та послуг, що дозволяє їм використовувати ресурси країн. Станом на 2000 р. річні іноземні інвестиції склали 21.271 трлн. дол., число ТНК – 63312, число філій – 821818 [4, р.26].

У різні періоди глобалізації ТНК як елемент фінансової інфраструктури по різному формували інтернаціональне виробництво. Напрями створення інтегрованої виробничої системи залежали і залежать від типу виробництва, що переходить за кордон, країни його розміщення та функціонування ТНК, яким в умовах лібералізації інвестиційної політики стає економічно прибутково розміщувати свої філії за межами країни, формуючи мережу елементів наднаціонального виробництва. Варто зазначити і те, що окремі національні економіки можуть швидше інтегруватися у глобальну виробничу систему, ніж інші, завдяки перевагам у географічному місцерозташуванні, поміркованій політиці щодо іноземних інвестицій, рівня розвитку інфраструктури тощо.

Діяльність транснаціональних корпорацій спрямована на створення міжнародного виробництва і в умовах глобалізації охоплює різні регіони світу та регіональні об'єднання та організації. Так в країнах ОЕСР американський капітал складає активізує свою діяльність завдяки відповідному інвестиційному кліматові, місткості ринку, розвинутій інфраструктурі. Що стосується країн ЦСЄ, то це нова сфера використання американських інвестицій. У 2002 р. обсяг наднаціональних прямих інвестицій склав 16, 6 млрд. грн., або 1, 1%, що обумовлено нетривалим інвестуванням. [7, С.50] Разом з тим, транснаціональний капітал формує і адекватну промислову політику, основною метою якої є адаптація національних економік до структурних перетворень. При цьому можуть використовуватися залучені кошти ТНК як внутрішніх, так зовнішніх інвесторів з метою розвитку малого та середнього бізнесу, формування міжнародного виробництва регіонального рівня. Не дивлячись на те, що транснаціональний капітал керує глобальними процесами, але наднаціональні органи ЄЕС можуть вносити коригування у їх прискорення та модернізацію об'єктів.

Останніми тенденціями у розвитку наднаціонального виробництва є те, що ТНК, зокрема американські, змінили тактику формування глобального виробництва. Якщо двадцять років тому основним напрямом було створення нових зарубіжних філій, то наприкінці ХХ ст. – злиття та "поглинання" іноземних компаній. Стимулом до такої тенденції стало відкриття ринків послуг у зацікавлених регіонах (у сфері телекомунікацій, енергопостачання, транспорту). У сфері послуг прями інвестиції США складали у 2002 р. – 1, 0224 млрд. дол. або 67, 2%. [7, С.51].

Формування стратегічних альянсів з компаніями зарубіжних країн дає можливість глобалізувати міжнародне виробництво і з отриманням відповідних прибутків. Так, American Telephone and Telegraph (ATT) та англійська British Telecom об'єдналися і сформували об'єкт глобальної виробничої інфраструктури, нове об'єднання, що обслуговує 200 країн. Його річний дохід складає 70 млрд. дол. а щорічний прибуток- 1 млрд. дол. [7, С.53]

Одним з головних інституційних інвесторів в світі та елементів фінансової інфраструктури виступають спільні (взаємні) фонди. Особливого розмаху вони досягли у США. Акумуляуючи внески своїх пайовиків, вони досягли величезних масштабів. Так, в США на початок 1998 величина їх активів досягла майже 4 трлн. дол. і майже половина їх була вкладена в акції переважно іноземних компаній. Можна стверджувати і те, що наслідком даного процесу буде подальша інтернаціоналізація, глобалізація міжнародного виробництва і в цьому важливу роль відіграють саме інституційні інвестори.

В сучасних умовах подальшої глобалізації міжнародного виробництва зростає роль таких елементів фінансової інфраструктури як інституційних інвесторів, а саме страхових, пенсійних та інших фондів. І, як правило, функціонування зазначеної інституції не залишилося поза увагою ТНК, котрі створюють власні страхові компанії або поглинають існуючі. У зв'язку з чим і виникло поняття "кептивні" фірми. Формування останніх відноситься до початку останньої третини ХХ ст., коли було близько 2000 кептивних страхових компаній. Завдяки останнім ТНК переводять страхові премії у свої офшорні страхові філії і тим самим отримують значні доходи за рахунок скорочення сплати податків на прибуток. Загальна сума чистої страхової премії найбільших кептивних центрів у 2001 році склала 60, 3 млрд. дол., а інвестиційних активів – 259, 9 млрд. дол. [1, р.1].

Серед інституційних інвесторів важливе місце займають і пенсійні фонди. Загальна сума активів світових пенсійних фондів становить майже 16 трлн. дол. а прибутки нефінансових корпорацій від використання пенсійних фондів є досить значними від 97 млн. дол. (Allgeheny Technologies) до 1380 млн. дол. ("General Electric"). [2, р.69]. Завдяки наявним активам пенсійних фондів ТНК проводить реалізацію переважно внутрішньо державних інвестиційних, а також і глобальних інфраструктурних проектів, котрі є досить капіталомісткими.

Значну роль у розвитку наднаціонального виробництва виконують транснаціональні банки (ТНБ) як важливий елемент фінансової інфраструктури, що контролює перелив фінансових ресурсів на міжнародному рівні. Аналіз діяльності ТНБ засвідчує те, що в останні два десятиріччя минулого сторіччя ТНК і ТНБ почали зростатися і перетворилися на міжнародний виробничо-фінансовий комплекс з відповідними елементами та адекватними механізмами свого функціонування. ТНБ здійснюють міжнародні фінансові операції через розгалужену мережу закордонних філій, котрі функціонують в основних фінансових центрах світу та на національних ринках розвинутих країн.

ТНБ спрямовують свою фінансову діяльність на формування міжнародних консорціумів банків, а також фінансування глобальних та капіталомістких інфраструктурних проектів. Серед об'єктів фінансування ТНБ досить часто стають такі глобальні інфраструктурні галузі наднаціонального виробництва як енергетичне господарство, суднобудування, автомобілебудування тощо.

Важливу функцію у формуванні та функціонуванні міжнародного відтворювального процесу виконують офіційні міжнародні позичальники, котрі надають кредити та позики. До них відносяться перш за все, учасники групи Всесвітнього банку та окремі регіональні банки. Як правило, об'єктом фінансування міждержавних та регіональних фінансових інституцій виступають елементи базової інфраструктури: транспорт, зв'язок, енергопостачання, шляхи сполучень, портові комунікації. З метою глобалізації міжнародного співробітництва офіційні позичальники звертають увагу саме на створення та розвиток елементів наднаціональної системи

– інтернаціональної інфраструктури. Так, Всесвітнім банком розроблена програма інвестування енергетичного сектору економіки України.

Таким чином, структурні елементи фінансової інфраструктури наднаціонального виробництва, функціонуючи в умовах глобалізації світогосподарських відносин забезпечують:

- ♦ формування інвестиційних ресурсів для створення об'єктів базової інфраструктури на регіональному та наднаціональному рівнях;
- ♦ умови для раціонального використання позик та кредитів у фінансуванні інфраструктурних проектів;
- ♦ ефективне формування усіх ланок міжнародного відтворювального процесу;
- ♦ прискорений розвиток наднаціонального виробництва;

♦ перспективи розширення суб'єктів фінансової інфраструктури.

1. Best A.M. Special Report, 2003, Ang 4 p.1. 2. Busines Week, 2000, apr.24 p.69 3. Top 1000 World Banks // The Banker, 2001, july. 4. World investment Report, 2001., p.26 5. Булатов А.С. Мировая экономика: учебник М., Юрист, 2001. 6. Доронин И.Г. Мировые фондовые рынки // Мировая экономика. Глобальные тенденции за 100 лет /-под. ред. И. С. Королева. – М.: Экономистъ, 2003. 7. Зименков Р.И., Романова Е.М. Американские ТНК за рубежом: стратегия, направления, формы. // МЭ и МО. №8 – 2004. 8. Комаров М. П. Инфраструктура регионов мира. – СПб, 2000. 9. Кочетов Э. Глобалистика: теория, методология, практика. – М.: Норма, 2002. – С.136. 10. Міжнародні фінанси. Підручник / за ред. О.І.Рогача. К.: "Либідь", 2003. 11. Хасбулатов Р.И. Мировая экономика.– М.: ИНСАН, 1994. 12. Шишков Ю. В. Мирохозяйственный механизм: движение к глобалистике // Мировая экономика. Глобальные тенденции за 100 лет /-под. ред. И. С. Королева. – М.: Экономистъ, 2003.

Надійшло до редколегії 20.09.05

К.В. Павлюк, канд. екон. наук., доцент
А.О. Нікітішин, асп.

ПРЯМЕ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статті на основі статистичних даних розглянуто та проаналізовано структуру прямого оподаткування доходів фізичних осіб зарубіжних країн та України. Пропонується будувати внутрішню систему оподаткування із врахуванням поставлених завдань.

In this article, the structure of direct taxation of personal income in foreign counties and Ukraine is examined and analysed on the base of statistical data. It is proposed to build internal tax system in accordance with the defined tasks.

За сучасних умов, враховуючи векторну політику у напрямку максимального зближення українського суспільства та всіх його базисних складових з європейським співтовариством, невідкладно постає питання приведення останніх до умов, що є визначними у прийнятті позитивних рішень вступу до Європейського Союзу.

Дискусії, що відбуваються навколо податкового аспекту, як складової успішних перетворень, мають місце протягом багатьох останніх років і знаходять своє практичне втілення у програмі Уряду "Назустріч людям", модернізації податкових органів, співпраці з Комісією європейських співтовариств за проектом "Підтримка податкової реформи" в рамках програми TACIS з метою перетворення державної податкової служби на інститут державного регулювання, що відповідає європейським стандартам.

Хоча останнім часом політики, науковці, практики переймаються проблемою підвищення ефективності адміністрування ПДВ, саме пряме оподаткування фізичних осіб також потребує уваги. Тому, розгляд структу-

ри і механізму оподаткування доходів фізичних осіб в європейських країнах становить певний теоретичний та практичний інтерес. Адже європейська інтеграція зумовлює необхідність постійного удосконалення системи, що впливає із неузгодженостей та численних проблем законодавчого та практичного характеру, що виникають у самому процесі адміністрування прямих податків та реалізації податкової політики.

Значна увага зарубіжному досвіду оподаткування приділено у працях таких авторів, як М. Азаров, П. Мельник, С Лондар, В. Мардак, Т. Вовк, Я. Литвиненко.

Європейська система прямого оподаткування доходів фізичних осіб склалася набагато раніше від вітчизняної, тому природною є більша узгодженість між її елементами та науковий підхід до її розвитку, висока фіскальна здатність навіть при високих ставках оподаткування та дотримання демократичних засад державної фіскальної політики (див. табл. 1).

Таблиця 1. Ставки оподаткування прибутковим податком з фізичних осіб в країнах Європейського Союзу

Назва країни Європейського Союзу	Ставка прибуткового податку з фізичних осіб			
	1990	1994(а)	2000	2003
Австрія	50	-	25	25
Бельгія	25	59	55	15
Данія	40	58	15	-
Фінляндія	30	-	29	29
Франція	56,8	56,8	54	25
Німеччина	53	53	51	31,65
Великобританія	40	40	40	20
Греція	50	40	15	15
Ірландія	56	48	24	20
Італія	50	51	27	12,5/27
Люксембург	56	50	46	-
Нідерланди	60	60	60	-
Португалія	40	40	40	20
Іспанія	56	56	39,6	15
Швеція	25	-	30	30
Середня ставка	45,9	50,98	36,7	22,3

* Джерело: Journal for Institutional Comparisons.2004, №1,p.64

(а) – верхні ставки податку на основі: Вовк Т., Водяніков О., Коноваленко І. Податкові аспекти права СОТ та acquis ЄС. Орієнтири податкової реформи в Україні. – Харків: Консум, 2004. – 906 с.